

Zelena ostrina

Kakor hitro je nemški biolog Ernst Haeckel leta 1866 formuliral termin "ekologija", je ta pojem postal podlaga za najrazličnejše radikalne družbene filozofe. Medtem ko so eni na tej podlagi iskali nove, pozitivne rešitve nepravčnosti, revščine, lakote, trpljenja ipd., so bili drugi nevarnejši. Young (1990: 128) med najnevarnejšimi omenja naciste, ki so verjeli, da človeška družba ne more transcendirati zakonov narave, kapitalizmu in *laissez-faire* ekonomiji pa so naprotovali tudi iz domnevnih ekoloških razlogov¹. Ukvarjali so se z organskim kmetovanjem; tako je Himmler ustanovil več eksperimentalnih organskih kmetij, med njimi tudi koncentracijsko taborišče Dachau. Hess se je navduševal nad biodinamičnim kmetovanjem, homeopatsko medicino in naturizmom, vendar je njegova "izdaja" leta 1941 sprožila odpor proti organskemu kmetovanju in nudizmu, kar je bilo odslej videno kot deviantni pojav.

Radikalno naravovarstvo je povezano s protesti proti vojni v Vietnamu, bojem za pravice črncev in drugih manjšin. Mejnik naj bi bil po navedbah Manesa (1990: 47-49) 22. april 1970, dan Zemlje, ko je 250 tisoč ljudi na demonstracijah v Washingtonu zahtevalo odločnejše akcije za zaščito narave, 100 tisoč ljudi v New Yorku protestiralo proti industrijskemu onesnaževanju, v šolah po vsej ZDA pa so razpravljali o naravovarstvenih temah. To naj bi bil dogodek, ko so se Američani zavedeli, da so prišli do "zadnje meje" neomejene ekspanzije v omejenem svetu.

¹ Omenimo naj tudi čas romantike, ki je v 19. stoletju dala dodaten zalet antisemitizmu. V tej dobi so se že začele kazati pogubne ekološke posledice industrializacije. Častilci narave romantiki so za ekološko škodo okrivili tiste, ki naj bi bili nosilci industrializacije, to pa naj bi bili, glede na implicitno navzoč antisemitizem, bogati Židje, ki naj bi na škodo narave (pa tudi ljudi) hoteli brezobzirno postati še bolj bogati, kot naj bi tudi sicer že bili.

Manes še navaja, da je bilo že v zadnjem obdobju 60-ih let sprejetih kar nekaj zakonov za zaščito narave (nacionalni zakon o politiki do okolja 1969, zakon o zaščiti ogroženih vrst 1969, zavrnitev nacionalnega zakona o zaščiti in gospodarjenju z gozdovi, katerega pokrovitelj je bila industrija gradbenega lesa, ki je poskušala izkoristiti takratno potrebo po lesu za dovoljenje za intenzivno izsekavanje gozdov), vendar od dneva Zemlje politiki niso več mogli zanemarjati naravovarstvenih vprašanj.

Naravovarstvene organizacije, celo tiste konzervativnejše (*Sierra Club*, *Audubon Society*), so postajale čedalje uspešnejše, čeprav so ugotavljale, da vprašanja okolja vzbujajo pozornost tudi takih ljudi, katerih končni cilj naj bi bil rušenje demokratičnih institucij. V 70-ih letih, ko je njihova vloga postajala čedalje pomembnejša in so za svoje delovanje začele dobivati večje vsote denarja, pa so začele zaposlovati profesionalce. Tako so se po mnenju tistih, ki so trdili, da je čas za radikalnejše rešitve, spremenile v potrošniško usmerjene korporativne birokracije oz. postale idealen kraj predvsem za karieristične profesionalce in manj za idealistične naravovarstvenike. Tudi oblasti so začele upoštevati mnenja naravovarstvenih organizacij, začele pa so tudi zaposlovati ljudi iz teh organizacij. Manes še dodaja, da so se mnogi, ki so želeli narediti kariero v vladi, začeli seliti v Washington, hkrati pa so njihova stališča postajala bolj kompromisna in zmernejša, da se z ekstremnimi predlogi ne bi zamerili potencialnim delodajalcem.

V očeh mnogih je bila to izdaja. Tako je norveški filozof Arne Naess leta 1973 objavil prvo napoved moderne ameriške radikalne ekologije. Gre za kratek članek "Plitka in globinska, dolgoročna ekologija", v katerem opisuje razkol med profesionalnimi, velikimi, birokratskimi organizacijami, ki si prizadevajo le za kozmetične popravke in zmanjšanje onesnaževanja, drugo, manj vplivno gibanje pa je bilo globinsko v zahtevi po radikalni spremembi odnosa naše civilizacije do naravnega sveta. Do pravega razkola pa je prišlo ob koncu 70-ih let, ko naj bi bil sprejet zakon, ki bi določal, katera območja bi ostala nedotaknjena in katera naj bi bila odprta za eksploatacijo. Ta zakon, imenovan RARE II (*Roadless Area Review and Evaluation*), so podprle tudi vse glavne naravovarstvene organizacije, čeprav mu je bilo očitano, da je pristranski v korist lesne industrije, da je predlagal premalo ozemlja, ki naj bi bilo zaščiteni, pa še tu je bil preveč restriktiven in ni upošteval številnih dejavnikov, zaradi katerih bi kako območje moralo biti zaščiteni.

Zakon, ki je zaradi številnih protestov kasneje sicer neslavno propadel, je tako pokazal ne samo nemoč glavnih naravovarstvenih organizacij, temveč tudi stopnjo njihove povezanosti z oblastjo. Mnogi naravovarstveniki se tako niso

več mogli istovetiti s tako politiko. Eden izmed njih je bil tudi Dave Foreman, član *Wilderness Society*, ki je leta 1980 skupaj s prijatelji ustanovil eno prvih radikalnih organizacij *Earth First!*

Radikalni naravovarstveniki niso več verjeli, da bo znanost, ki je ekološke probleme povzročila, te težave kdaj v prihodnosti tudi rešila. V ekoloških problemih so videli imanentno posledico tako kapitalizma kot socializma, zato so zahtevali radikalne družbene spremembe (Manes, 1990: 58-69).

Radikalni ekologi trdijo, da za ekološko uravnoreženo sožitje človeka z živim in neživim okoljem ni primeren noben družbeni sistem. Mc Laughlin (1993: 30) trdi, da kapitalizem že v temeljih ni kompatibilen s skrbjo za okolje iz treh razlogov. Prvič, trgi niso ekološko primerni modeli človekove interakcije s preostalo naravo, saj družbeni dejavnik določa, zakaj in kako se bo proizvajal neki izdelek in ne kak drug. Drugi razlog je ta, da ima kapital vedno svojo ceno, zato je dejavnik prihodnosti sistematično prezrt, kar pa je nezdružljivo z idejo ekološke uravnoreženosti. In tretjič, kapitalizem zahteva neomejeno rast v svetu omejenih virov.

McLaughlin (1993: 49-54) pa tudi v socializmu oz. komunizmu ne vidi alternative. V začetku je kazalo, da bo v socializmu moč doseči uravnoreženo sožitje.

Kmalu potem, ko so boljševiki prevzeli oblast, je Lenin sprejel stroge ukrepe za ohranjanje narave. Leta 1920 so tako na južnem Uralu ustanovili naravni rezervat, v katerem so bili prepovedani vsakršno ribarjenje, lov in celo nabiranje jajc. Kmalu so ustanovili številne druge rezervate, kjer so znanstveniki preučevali nespremenjene ekološke ekosisteme. V letih 1925 do 1929 se je površina takih naravnih rezervatov v Sovjetski zvezi s 6000 km² povečala na 21000 km². Toda v spreminjajočih se družbenih okoliščinah in uveljavljajoči se aplikativni znanosti se je krepila struja, ki je zagovarjala ekonomsko upravičenost teh rezervatov. Leta 1929 je sovjetski kongres za ohranjanje narave razglasil potrebo po ekonomski upravičenosti takih rezervatov, leta 1934 pa je prišlo do prvih aretacij uglednih ekologov, ki se s to usmeritvijo niso strinjali. Ekologija je v očeh novih oblastnikov tako postala reakcionarna, saj je dokazovala, da narava postavlja meje človekovi kreativnosti pri spreminjanju okolja. Do zgodnjih 50-ih let sta bili dve tretjini prejšnjih rezervatov namenjeni lovu in kmetijstvu, tretjino pa so spremenili v eksperimentalne kmetijske postaje.

Izkazalo se je, da je s centralnim planiranjem mogoče skrbno in pametno voditi politiko ohranjanja naravnega okolja, vendar je mogoče že s preprostimi administrativnimi prepovedmi in ukazi vse napore tudi izničiti. Ker je bila v Sovjetski zvezi pro-

***Radikalni naravovarstveniki verjamejo,
da bo le korenita družbena
sprememba, ko bodo ljudje spet živeli
podobno kot lovsko-nabiralniška
plemena, omogočila sožitje z naravo.***

dukcija najvažnejši cilj, je bilo to na škodo ohranjanja narave. McLaughlin (1993: 52) namreč trdi, da mora vsaka družba poskrbeti vsaj za minimalno materialno blaginjo ljudi, več blaginje pa pomeni tudi bolj poslušne državljane in torej večji politični nadzor. Sovjetska vlada je centralni plan zlahka podredila temu načrtu.

Tudi socializem pa je že načeloma nezdružljiv z ekološko uravnoveženim razvojem, nadaljuje McLaughlin (1993: 53). Vsak centralizirani socializem mora namreč uporabljati birokratske procedure za izvajanje potrebnih administrativnih nalog pri vodenju družbe. Ekologija pa je nezdružljiva z birokratsko racionalnostjo. Drug problem se pojavlja ob domnevi, ali je človek res sposoben voditi ekološko uravnovežen ekološki razvoj.

* * *

Radikalno naravovarstvo torej ne verjame, da bo človeštvo v prihodnje sposobno voditi ekološko uravnoveženo politiko in da bo znanost v prihodnosti toliko napredovala, da bo rešila vse ekološke potrebe in probleme. Radikalni naravovarstveniki verjamejo, da bo le korenita družbena sprememba, ko bodo ljudje spet živeli podobno kot lovsko-nabiralniška plemena, omogočila sožitje z naravo.

Radikalni naravovarstveniki se za ohranitev narave državi upirajo z vsemi sredstvi, tudi nasilnimi, predvsem takrat, kadar uničevalci narave ne spoštujejo zakonov. Razvili so številne tehnike *ekotaže*, ekoloških sabotаж, ki naj izkoriščevalcem narave preprečijo možnost izropanja. Zabijali so žeblje v drevesa, da bi tako poškodovali lesne mline, ko bi bil les v obdelavi. Ko so gozdni delavci začeli odkrivati žeblje s pomočjo detektorjev kovin, so se tudi radikalni ekologi modernizirali: začeli so uporabljati keramične žeblje, ki jih detektorji niso mogli odkriti. Sabotirali so delovne stroje, pripravljali prepreke, da bi tako onemogočali ekološko sporna dela, plezali na drevesa, da jih gozdarji ne bi mogli požagati... Škoda, ki so jo tako povzročali, se je kmalu povzpela v desetine milijonov ameriških dolarjev.

Oblasti držav, ki so se srečevale z dejavnostjo radikalnih naravovarstvenikov, so se ostro odzvale, lahko bi celo rekli, da pretirano. Manes (1990: 184) tako navaja, da so policisti in agenti FBI sredi 70-ih let v Minnesoti proti kmetom, ki so protestirali proti škodljivim ukrepom elektroindustrije, uporabili nasilje, aretirali 140 oseb, več ljudi pretepli in enega od protestnikov naredili invalida. Francoska vlada je julija 1985 v vodah Nove Zelandije razstrelila ladjo *Mavrični bojevnik* ekološkega gibanja *Greenpeace*, v eksploziji pa je umrla ena oseba (ibid.: 200). Tudi sicer se francoska vlada ne obotavlja

uporabiti sile, ko gre za vprašanja jedrske energije. V francoskem Melvillu je policija leta 1977 med protijedrskimi demonstracijami ubila eno osebo in več sto ranila (ibid.: 201).

Oblasti prizadetih držav pa so razvile tudi druge, manj drastične metode. Pri aretaciji Davida Foremana, enega od ustanoviteljev radikalne organizacije *Earth First!*, je ameriški FBI leta 1989 uporabil metodo, ki bi jo pripisali kakšnim zakrknjenim stalinistom. Foremana so aretirali ravno na obletnico njegove poroke, ženi pa so prijazno svetovali, naj se čimprej loči, da bi si tako rešila glavo (ibid.: 194).

Za nadvse dobro metodo zastraševanja radikalnih naravovarstvenikov so se izkazale tudi tožbe. Velika podjetja tožijo radikalne naravovarstvenike za materialno in/ali moralno škodo, ki naj bi jo utrpela zaradi njihove dejavnosti. Posamezniki, čeprav kasneje večinoma dokažejo, da so obtožbe neupravičene, se morajo braniti na sodišču. Za obrambo najamejo odvetnike, katerih honorarji pa se vzpenjajo v desetisoče dolarjev. Ker naravovarstveniki takih vsot ne morejo plačati, so prisiljeni, zato da bi podjetja umaknila tožbe, obljubiti, da se umikajo iz javnega življenja. Manes (ibid.: 204) navaja ugotovitve triletnih raziskave, ki sta jo leta 1988 objavila Penelope Canan in George Pring z denverske univerze, da gre za načrtovano in organizirano politiko.

Celo tradicionalno liberalna islandska vlada je pri Paulu Watsonu ravnala histerično. Ta radikalni naravovarstvenik in dva

Oblikovanje panoja in foto:
Mizz art – Živo Zeleni.

njegova prijatelja so leta 1986 v protest, ker je neko islandsko podjetje spretno izkristilo pravne praznine v prepovedi lova na ogrožene kite, povzročili veliko škodo na predelovalnih obratih za kitovino in uničili dve kitolovki. Zatem so vsi trije pobegnili. Watson se je leta 1988 vrnil v Islandijo in se prijavil oblastem. Spoštoval je pravila svoje organizacije, da člani sprejmejo moralne in legalne posledice svojih dejanj. Islandska vlada ga sicer ni postavila pred sodišče, saj bi tako opozorila na svojo politiko do lova na kite, ga je pa brez obtožbe za 24 ur zaprla in kasneje izgnala, ne da bi navedla razlog za to. To je bilo dejanje brez predsedana v zgodovini liberalne Skandinavije. Še več, islandski policisti so zaprli več novinarjev, ki so Watsona želeli samo intervjuvati (ibid.: 114-117).

Do danes naj bi se oblikovalo pet glavnih vej radikalnega naravovarstva (McLaughlin 1993: 198):

1. *Na človeka usmerjeno naravovarstvo (human centered*

Osnovna podmena ekofeminizma je "prepričanje o podobnosti mišljenja moških, da imajo na eni strani pravico izkoriščati naravo, na drugi pa izkoriščati ženske ... Sedanja ekološka kriza je posledica tradicionalne izključitve žensk iz patriarhalnih institucij, med katerimi je najbolj nevarna 'znanost', ki v današnjih časih nadomešča religijo."

environmentalism). Izhodišče je priznavanje ekološke krize, zato so v interesu človeštva potrebne radikalne družbene spremembe. Ta pristop je zlasti privlačen za tiste, ki se še niso odrekli antropocentristični poziciji. Omejenosti tega pristopa postanejo vidne pri vprašanjih, kot je divjina, primeren obseg človeštva, ipd. (McLaughlin: 198).

Med glavnimi kritiki te veje so tisti radikalni naravovarstveniki, ki poudarjajo, da se na človeka usmerjeni naravovarstveniki še vedno gibljejo v antropocentrični perspektivi. Radikalni naravovarstveniki si namreč prizadevajo

za "ekocentrično" pojmovanje človeka. Naj tu izpostavimo razliko med biocentričnim in ekocentričnim. Medtem ko biocentризem poudarja, da je življenje, *bios*, središče nove etike, pa se zagovorniki "ekocentrizma", predvsem globinski ekologi, zavzemajo za etiko, ki bi vključevala celotno skupnost živega in neživega, ki tvori ekosistem (Manes, 1990: 144).

2. *Socialna ekologija*. Ta poudarja potrebo po ukinitvi vsakršnih hierarhij, da bi lahko vzpostavili ekološko skladne odnose med človeško družbo in preostalo naravo. Človeštvo namreč ne more spremeniti načina ravnanja s svojimi viri, dokler ne spremeni načina ravnanja s sočlovekom. Ko bi bila odpravljena vsakršna hierarhija, bi človeštvo lahko posegalo v evolucijo in jo na neki način pospeševalo (McLaughlin, 1993: 215).

"Narava bo zaradi človekovega posega tako pridobila intencionalnost, možnost razvoja kompleksnejših življenjskih oblik in možnost lastne diferenciacije... gre za etiko, ki daje v naravnem

svetu mesto človeku kot agentu pospeševanja in omogočanja evolucije – družbene in naravne – popolnoma samozavedajoče se in karseda svobodne, in možnost kar najbolj racionalnega pospeševanja evolucije, ki bi zadovoljevala tako človekove kot nečlovekove potrebe.” (Bookchin, 1990: 203-204.)

Kritiki tega pristopa poudarjajo, da so socialni ekologi prezrli dejstvo, da centralizirane birokracije in vlade niso inherentno sovražne do ekologije. Zatiralska sužnjelastniška staro-egipčanska družba ali starodavna polinezijska kraljestva so bila ekološko stabilna, kar je omogočala ravno avtoriteta hierarhično organiziranega duhovništva (Young, 1990: 133).

3. *Eko-feminizem*: Tudi ta je zelo blizu Bookchinovi trditvi, da je glavni vzrok ekološke krize dominacija nekaterih nad drugimi. Ekološki feminizem trdi, da je vir vseh ekoloških, predvsem pa družbenih težav dominacija moških nad ženskami. Tako kot si je moški podredil naravo, si je podredil tudi žensko. Ekofeminizem skrb za okolje povezuje z “žensko duhovnostjo” in gibanji *new agea*. Povezan je z oživiljanjem oz. raziskovanjem kulta Boginje; začetnice so feministične teologinje, ki jih je zanimal izvor teoloških razlag podrejenosti žensk. Osnovna podmena ekofeminizma je “prepričanje o podobnosti mišljenja moških, da imajo na eni strani pravico izkoriščati naravo, na drugi pa izkoriščati ženske ... Sedanja ekološka kriza je posledica tradicionalne izključitve žensk iz patriarhalnih institucij, med katerimi je najbolj nevarna ‘znanost’, ki v današnjih časih nadomešča religijo.” (Salleh v Young: 134.) Ekofeminizem zato na širši ravni kulturnih vrednot zahteva zamenjavo glavne kulturne, moške metafore “boj” za metaforo “rojstvo” (Bednarowski, 1992: 175). Ženske naj bi bile tudi sicer zaradi svoje reproduktivne funkcije bliže naravi kot moški.

Ekofeministkam najbolj nasprotujejo ravno feministke. Poudarjajo, da ekofeministke ženske opisujejo kot “pasivne, s sintetičnim mišljenjem, emocionalne, že v bistvu drugačne od moških”, kar so natančno tiste oznake, ki jih uporabljajo zagrizeni konzervativci pri razlagi, zakaj ženske niso primerne za javno življenje in zakaj morajo biti podrejene moškim.

4. *Bioregionalizem*: Ta je precej idej povzel iz anarhistične tradicije Petra Kropotkina (1842-1921), navdihuje pa se pri kulturah plemenskih ljudstev in uspešnejših radikalnih skupnostih (npr. ameriški Amiši). Bioregionalizem je relativno samozadostna skupnost, del zemeljskega površja, ki je definiran v okvirih “biotične spremembe” oz. procentualnih sprememb prostora ene vrste glede na drugega. Če je 15-25 odstotkov vrst na nekem kraju različnih od vrst na drugem kraju, potem gre za različne bioregije (npr. močvirske, gorske...). Ponavadi imajo bioregije tudi različno klimo in vrsto prsti. Različne bioregije so tudi različna ozemlja posameznih plemen (Young, 1990:

135). Glavna značilnost je radikalna decentralizacija človeške družbe tako na politični kot na gospodarski ravni, kar naj bi omogočilo resnično demokracijo in lokalni nadzor nad gospodarskimi dejavnostmi. Decentralizacija je potrebna za doseg pomembne politične demokracije, saj v velikanskih in številčnih nacionalnih državah ta ni možna. Manjše politične enote ne bodo mogle biti suverene brez nadzora nad lokalnimi gospodarskimi dejavnostmi in minimalizacije izvoza in uvoza bioregij. Tako kot je nacionalna politična suverenost izgubljena zaradi tržnih odnosov v razmerah globalnega gospodarstva, tako tudi lokalne skupnosti začnejo izgubljati svojo suverenost, ko se začnejo gospodarsko vpletati v širši prostor. Politična in gospodarska decentralizacija bo zahtevala ekološko racionalnejše načine življenja, ker bodo povezave med ekološko škodo ter političnimi in gospodarskimi odločitvami vidnejše. Manjše prostorske enote bodo tudi ugodno vplivale na ljudi in na družabno življenje ter na večjo solidarnost in kohezivnost (McLaughlin, 1993: 205-208). Bioregionalizem zagovarja tudi duhovnost, ki naj bi bila posebna oblika spoštovanja in čaščenja življenja.

“Samouresničitev ni le združljiva, temveč je skladna z identifikacijo z drugimi bitji. To je človeška narava v družbi, kjer imamo priložnost polnega razvoja svojih čustev.”

Do bioregionalizma so kritični že radikalni naravovarstveniki, ki opozarjajo na nevarnosti nasilja v procesu devolucije v manjše skupnosti, čeprav nasilje v tem primeru ne bi bilo tako obsežno, kot je nasilje nacionalnih držav. Nevarno je tudi zapiranje bioregij v lastne meje in problematična je tudi majhnost, ko je treba delovati globalno.

Dodali bi lahko, da je bioregionalizem tudi reakcija na določeno nemoč nacionalnih držav ob nastajanju “supranacionalnih” oblik (kot npr. ES ali NAFTA), ko gospodarska in politična moč prehajata z nacionalne na internacionalno raven in nastane vakuum, kar zadeva vprašanja moči, legitimnosti in družbene integracije (Richmond 1985: 4-18).

5. *Globinska ekologija*: Prvi, ki je začel oblikovati novo etiko, je bil Norvežan Arne Naess. Leta 1973 je v reviji *Inquiry* objavil članek o “globinski ekologiji”, s predpostavko, da je človeška vrsta le del biotične skupnosti in da je treba iskati in racionalizirati neantropocentrični pristop do življenja. Naess in njegovi privrženci so napore drugih naravovarstvenikov šteli za jalove in plehke, ker naj bi delovali v skladu z antropocentrično predpostavko, da je človek središče vesolja. Naess postavlja kot središčni problem redefinicijo osebne identitete. Termin “samouresničitev” po Naessovem prepričanju ponavadi označuje tekmovalni razvoj človekovih talentov in delovanje v skladu s človekovimi specifičnimi in individualnimi interesi

(Young, 1994: 126-127). Naess se zavzema za Samouresničitev, pisano z velikim S, ki naj bi pomenila le, da "sebstvo po definiciji vsebuje druga živa bitja. Možnosti svoje uresničitve omejujemo, če smo kruti do živali, ko si zakrivamo oči pred trpljenjem drugih živih bitij, čeprav tega trpljenja sami ne moremo preprečiti. Samouresničitev ni le združljiva, temveč je skladna z identifikacijo z drugimi bitji. To je človeška narava v družbi, kjer imamo priložnost polnega razvoja svojih čustev." (Naess, 1992: 36-37.)

V okviru globinske ekologije naj omenimo še dva manjša miselna tokova:

1. *Hipoteza o Gaji*. James Lovelock, član skupine NASA, katere naloga je bila odkriti, ali obstaja življenje na Marsu in Veneri, je bil deležen nemalo nejevere in posmehovanj, ko je postavil hipotezo o življenju na Zemlji, ki naj bi se v svojo korist dejavno prilagajalo in prilagaja fizikalne in kemijske razmere na površju, v ozračju in v oceanih.

Hipoteza nasprotuje tradicionalnim prepričanjem, da se je življenje prilagodilo planetarnim razmeram (J. E. Lovelock, 1994: 138). Lovelock je hipotezo o Gaji kot živem organizmu prvič predstavil leta 1969 na nekem predavanju v Princetonu, ni pa bil prvi, ki je razmišljal na ta način. Že leta 1785 je James Hutton, "oče geologije", na predavanju Kraljevega društva v Edinburghu postavil teorijo, da je Zemlja živa, najprimernejša znanost, ki naj jo preučuje, pa je fiziologija (Young, 1990: 120-121).

Kritiki poudarjajo, da globinski ekologi ne delajo razlik med belimi in bogatimi in med črnimi in revnimi ter različnim obsegom in vrsto ekološke škode, ki jo povzročajo. Vendar pa poudarjamo, da je najresnejša nevarnost globinske ekologije dovzetnost za "socialni darvinizem" in povsem fašistične ideje. David Foreman, ustanovitelj organizacije *Najprej, Zemlja!*, se v nekem intervjuju čudi: "Ko ljudem rečem, da je najslabše, kar lahko naredimo proti lakoti v Etiopiji, to, da jim pošljemo pomoč, in da bi bilo bolje, če bi pustili naravi, naj vzpostavi ravnovesje, in naj ljudje stradajo, mislijo, da je takšno razmišljanje pošastno" (Young, 1990: 128). Čeprav sam Lovelock ostaja na naravoslovni ravni, pa njegova hipoteza o Gaji ponuja način razmišljanja, po katerem je npr. AIDS nujno potrebno sredstvo kibernetičnega sistema za vzpostavitev populacijskega ravnotežja, zato za to bolezen nima smisla iskati zdravila.

2. *Transpersonalna ekologija*. Warwick Fox, vodilni avstralski globinski ekolog, pa zahteva še nadaljnjo redefinicijo globinske

Tudi sicer je tretji svet sumničav do pomoči Severa. Skrb za globalno okolje naj bi bila le pretveza, da bi revni še naprej ostali revni, opozarjajo na Jugu in svoje domneve potrjujejo z dejstvom, da industrializirane države vodijo selektivno gospodarsko politiko na škodo tretjega sveta in so tudi sicer nepripravljene deliti (tudi ekološke) inovacije z nerazvitimi, v čemer vidijo novo rekolonizacijo.

ekologije v transpersonalno ekologijo. To pomeni, da se *jaz* ne identificira le z družino, prijatelji, etničnimi skupinami, vrstami ipd. Fox zahteva, naj se ne identificiramo samo s svojim listom (svojim osebnim, biografskim jazom), svojo vejo (družino), svojo manjšo podvejo (našo skupnostjo), svojo glavno podvejo (našo raso) in tako naprej, temveč naj se identificiramo z drevesom. Gre za to, da nepristransko, vendar globoko občutimo identifikacijo z vsem posamičnim in posebnim, skratka z vsemi listi na drevesu (Fox, 1990).

Globinski ekologi (pa tudi drugi) tudi niso razrešili etičnega problema ubijanja: če je vsako življenje sveto in človek samo del naravnega sveta, potem človeku nihče ne daje pravice ubijati za svoje preživetje. Če ubija, se pri tem lahko sklicuje samo na boj močnejšega v naravi. Radikalni naravovarstveniki pa tak boj priznavajo, saj npr. Manes (1990: 256) eksplicitno poudarja, da bo v novi – plemenski družbi precej ljudi po nepotrebnem umiralo zaradi manj sofisticirane medicine in slabših življenjskih pogojev. To je pač le del boja za preživetje in ni nikakršnega razloga, zaradi katerega bi bil človek privilegiran. Če torej priznavamo boj močnejšega v naravi, potem pride do paradoksa, saj lahko tudi mi ubijamo v imenu tega zakona, ne da bi nam bilo treba spoštovati živo in neživo naravo kot enakovredno. Na videz se zdi, da bi morali upoštevati argument, da živali pobijajo iz potrebe in ne iz zabave. Vendar,

*Oblikovanje panoja in foto:
Mizz art – Živo Z*

kako pa bomo določili mejo, kdaj bomo pobijali iz potrebe, kdaj pa že iz čisto človeških kapric?

Radikalni ekologi zahtevajo "ukinitev" civilizacije, ki nujno vodi k degradaciji okolja. Kako naj bi do tega prišlo, ali po nasilni ali po mirni poti, ne vedo. Meja med civilizacijo in kulturo se jim ne zdi vprašljiva. Nova idealna družba naj bi bila podobna plemenu Penan v malezijskem Sarawaku, ki je ohranilo tradicionalni način življenja. V njem živijo tako, kot so že tisočletja pred njimi živeli njihovi predniki, v harmoniji z okoljem. Penan je lovsko-nabiralniško pleme, ki dodatno hrano pridobiva s kolobarjenjem in skrbno pazi, da ne bi prišlo do osiromašitve prsti. Gozdovi pripadajo vsem članom plemena, vendar imajo ti le pravico *usus*, vzamejo lahko le toliko, kolikor resnično potrebujejo. Ker pleme živi ekološko zmerno, potomcem ne zapušča opustošene narave, zanj sta narava in kultura v krhki, a popolni harmoniji. Apetiti multinacionalnih družb pa to krhko ravnotežje ogrožajo, ker si prizadevajo izsekavati gozdove (Manes, 1990: 239). Proti temu so protestirali številni radikalni in drugi naravovarstveniki.

Neki drug ekolog, Alistair S. Gunn (1994: 24-37) pa opisuje nekatere naravovarstvene dileme ravno na primeru malezijskega Sarawaka. Glede izsekavanja gozdov in krčenja življenjskega prostora tamkajšnjih plemen navaja malezijske trditve, da je izsekavanje gozdov del tradicionalne prakse, ne pa posledica pospešene industrializacije. Vlada v Sarawaku zavrača očitke, da nabiralske kulture zaradi izsekavanja gozdov ostajajo brez vsega, kar dokazujejo tudi nekatere neodvisne študije, in dodajajo, da je ljudem bolje po ustalitvi, kot pa jim je bilo, ko so bili še nomadi. Tudi sicer v tretjem svetu sumijo, da radikalne naravovarstvenike, ki nasprotujejo izsekavanju gozdov, financirajo konkurenti stavbnega lesa.

V tretjem svetu niso vedno navdušeni nad skrbjo (radikalnih) naravovarstvenikov in jo celo zavračajo. Tako trdijo, da mednarodne agencije največkrat ne poznajo dobro lokalnih razmer in prevečkrat streljajo kozle. Tudi sicer je tretji svet sumničav do pomoči Severa. Skrb za globalno okolje naj bi bila le pretveza, da bi revni še naprej ostali revni, opozarjajo na Jugu in svoje domneve potrjujejo z dejstvom, da industrializirane države vodijo selektivno gospodarsko politiko na škodo tretjega sveta in so tudi sicer nepripravljene deliti (tudi ekološke) inovacije z nerazvitimi, v čemer vidijo novo rekolonizacijo. Da naj bi bila skrb razvitega sveta za okolje le dušebrižništvo, naj bi spet dokazoval primer v Sarawaku, kjer je bil pred nekaj leti velik naravni požar. Sever se zanj ni zmenil, čeprav je grozila ekološka katastrofa, in je poslal pomoč pri gašenju šele na prošnjo malezijskega premiera. Na Jugu radikalnim naravovarstvenikom tudi očitajo, da ne živijo ravno tako, kot pridigajo, na radikalno

ekologijo pa gledajo kot na stališča prebogatih, kot na *post-affluent* fenomen. Šlo naj bi za ravnanje, podobno ravnanju francoske kraljice Marije Antoinette, ki se je v svojem najljubšem dvorcu Trianonu v bližini Versailles skupaj s svojimi spremljevalkami "igrala" kmetico oz. pastirico. V hlevu so imele krave, ki jih je včasih pomolzla kraljica sama. Tudi za današnje naravovarstvenike naj bi bilo "preprosto" življenje le nekakšna igra, malce zabave v sicer vsega polnem življenju, pomembno pri tem pa je, da je mogoče "igro" v vsakem trenutku končati.

Gunn navaja tudi malezijske nacionalne parke. Radikalni ekologi ravno v primeru Sarawaka opozarjajo na neustrezno ekološko politiko in domnevno veliko škodo, ki zato nastaja. Neodvisne študije pa so pokazale, da je politika sarawške vlade glede nacionalnega parka dobra in v skladu z ekološkimi zahtevami. Odpira se torej vprašanje, komu verjeti, neodvisni komisiji ali radikalnim ekologom, ki ostajajo pri svojih trditvah.

* * *

Mnogi radikalno naravovarstvo umeščajo med postmoderne pojave. Robert Foreman (1992: 107-129) meni, da je radikalno naravovarstvo kompatibilno s postmoderno, zato ker:

- tako radikalno naravovarstvo kot posmoderna moderno racionalnost vidita uničujočo. Postmoderna gre še dalje, ko napada osnovne premise modernosti, da je jaz edini izvor pomena, zavrača kvantitativne metode kot edino sredstvo spoznavanja in nasprotuje ekskluzivnosti in opoziciji različnih konceptov (npr. moški/ženski);
- oba sprejemata zunajevropske ideje (iz taoizma, daoizma, budizma ipd.);
- oba vidita povezavo med dominacijo nad naravo in dominacijo nad drugimi;
- radikalno naravovarstvo je ekocentrično, postmoderna pa anti-avtoritativna.

Vendar pa med njima obstajata tudi razliki:

- postmoderna ne razlikuje med metafizičnim in političnim kontekstom. Zahteva spoštovanje razlik, ne vidi pa, da razlike nastajajo tudi zaradi odnosov dominacije;
- radikalno naravovarstvo zavrača subjektivizem in individualizem postmoderne.

Zlasti slednja razlika je tako bistvena, da lahko ugotovimo, kako radikalno naravovarstvo nikakor ni postmoderni pojav in je z idejo postmodernizma nezdružljivo. Radikalno naravovarstvo namreč ne presega rousseaujevskega razsvetljskega okvirja, čeprav se bori proti razsvetljski logiki. "Divjaki" so še vedno "plemeniti", človek po naravi sicer dober, vendar pa ga pokvari institucije (in civilizacija). Tako kot J. J. Rousseau tudi oni

sanjajo o lepoti in harmoniji življenja v daljni, "mitski" preteklosti, ki naj bi obstajala, kar po trditvah radikalnih naravovarstvenikov dokazujejo številne še obstoječe lovsko-nabiralske kulture. Dejstvo, da življenje v takih skupnostih morda le ni tako idilično, radikalnih naravovarstvenikov ne zanima preveč.

Radikalni ekologi so s svojimi radikalnimi metodami, ki se upirajo postmoderni moralni mlačnosti, simpatični, saj so za uveljavitev svojih prepričanj pripravljeni poseči tudi po manj konvencionalnih sredstvih. Postmoderni niso tudi takrat, ko za vse ljudi, ne glede na njihove želje in interese, v imenu višjega cilja (ohranitev narave oz. življenjskega prostora človeka) pripravljajo isti scenarij, po katerem naj bi vsi živeli. Tudi še ni znano, kako naj bi sploh prešli v idealnejši način življenja, znano pa je, da prav gotovo ne s pomočjo (informacijske) tehnike, ki bi pripomogla k "razpršitvi" (dekoncentraciji) mest in k okolju prijaznejšemu načinu življenja. Tehnika po trditvah radikalnih naravovarstvenikov namreč ne more rešiti vseh težav. Če ne drugega, bi za povezavo med razpršenimi človeškimi bivališči še vedno potrebovali ceste in promet po njih, ki uničujejo divjino.

Poseben problem je demografska eksplozija in preveliko število ljudi, ki s svojimi potrebami po naravnih virih ogrožajo Zemljo. Rešitev te težave bi se prav hitro pokazala v obliki najrazličnejših nalezljivih bolezni, ki bi tudi zaradi pomanjkljivejše medicine zdesetkale človeštvo. Preživeli bi le najmočnejši, ki bi se, tako kot nekoč nekateri nacisti, ukvarjali z anorganskim kmetijstvom in homeopatsko medicino. Kaj hočemo, svetovni duh pač mora na svoji poti pohoditi kar precej rožic.

Barbara Potrata, diplomirana sociologinja analitične smeri Fakultete za družbene vede, zaposlena kot svetovalka za odnose z javnostmi v Studiu Marketing, Ljubljana.

VIRI IN REFERENCE

1. FARREL BEDNAROWSKI, Mary (1992): *The New Age movement and Feminist spirituality, Perspectives on the New Age*, SUNY.
2. BOOKCHIN, Murray (1990): *Remaking Society – Pathways to a Green Future*, South End Press, Boston.
3. FOREMAN, Robert (1992): "Political Roots of Postmodern" v: *Environmental Ethics*, winter 1992.
4. FOX, Warwick (1990): *Toward a Transpersonal Ecology*, Shambala Publications, Boston.
5. GUNN, Alistair S. (1994): "Environmental Ethics and Tropical Rain Forrest" v: *Environmental Ethics*, let. XVI, št. 1.
6. LOVELOCK, E. (1994): *Gaja: nov pogled na življenje na Zemlji*, Cankarjeva založba, zbirka BIOS, Ljubljana.

7. McLAUGHLIN, Andrew (1993): **Regarding Nature –Industrialism and Deep Ecology**, SUNY, New York.
8. NAESS, Arne (1992): "Interju" v: **Časopis za kritiko znanosti**, št. 36-37.
9. RICHMOND, Anthony (1985): "Ethnic Nationalism and Postindustrialism" v: **Ethnic and Racial Studies**, let. I. št. 7.
10. YOUNG, John (1990): **Sustaining the Earth**, Harvard University Press, Cambridge, Massachussets.